

Editörden...

Çiler Dursun

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi

İlef Dergisi, 10. yılının ilk sayısı ile iletişim ve medya çalışmaları alanındaki eleştirel araştırma birikimine katkı sunmaya devam ediyor. Derginin akışında da 19. sayıya karşılık gelen bu sayıda yine gazetecilik, yeni medya, sinema ve halka ilişkiler alanlarından özenli araştırmalar okurlarıyla buluşuyor. Dergimize çok sayıda makale gelmeye devam ediyor. 2022 yılında da bu makale akışından, derginin öncelikleri ve yayın ilkeleriyle doğrudan örtüşenleri hakem süreçlerine dahil ettik. Değerlendirme süreci sonuçlanan makalelerden bir kısmı, hakem süreçlerinin tamamlanma sırasına göre bir sonraki sayıda yer alacaktır.

Dergi yayıncılığı Türkiye akademisinde kolay bir iş değil. Dergi yayıncılığı konusunda öteden beri yapılan çalışmalarda da akademik yayıncılıktaki zorlayıcı dinamikler sergilenmektedir. Bu dinamiklerden önemli bir bölümünün, dergilerin kurumsallaşmalarındaki zorluklardan kaynaklandığı söylenebilir. Genel olarak bakıldığında, akademik birimlere olan aidiyetleriyle dünyaya gelen ve söz konusu akademik birimlerdeki yetiştirilmiş insan gücünün çabalarıyla devam eden bu dergiler, kolektif çalışmanın eşitlikçi anlayışından

<http://ilefdergisi.ankara.edu.tr>

oldukça uzaklaşabilmektedir. Öyle ki kurucu kadroların ya da kişilerin hüküm sürdüğü, kolektif çalışma ilkelerinden uzak, hiyerarşik ilişkileri önceleyen ve güç istencine dayandırılabilir ego merkezli çalışma pratikleriyle zaman içinde dar ve kapalı yapılara dönüşebilmektedirler. Dolayısıyla bir derginin yaşam süresi ile kendi akademik yaşam süresi arasında aslında baştan hiç kurulmaması gereken paralellığı kuran akademisyenlerin varlığı ve böylesi akademisyenlerin farkında olarak veya olmayarak dergilerin gidişatına hakim olma yönündeki güdülerini, hakem süreçleri ne kadar sağlıklı olursa olsun, yazı akışı ne kadar yoğun olursa olsun, alana özgün yazılarla sunduğu katkı ne kadar parlak olursa olsun, bilimsel dergilerin kendi eşsiz ve özgün kimliğini edinmelerinde ciddi sorunlar yaratabilmektedir.

Doğmasına ön ayak olduğum İlef Dergisi'nin kimliğinin gelişimini danışma kurulunda yer alarak mesafeli biçimde takip ettiğim uzun bir zamandan sonra, bilimsel dergiciliği kuşatan bu sorunlu dinamiklerden hangi ölçüde azade olduğunu bizatihi görmem açısından editörlük görevi önem taşıyordu benim için. Bu bağlamda bir yıl ve iki sayılık kısa ama bana göre "uzun" editörlüğüm süresince, Türkiye akademisindeki dergi kimliklenmesi açmazları açısından umutvar bir yakın gelecek öngörmediğim için, bu sayıdan sonra dergideki editörlük görevini devam ettirmemeye karar verdim. Bu karar, İlef Dergisi için bugüne kadar gerek yayın ve danışma kurulunun, gerek editörlerin ve editör yardımcılarının, gerekse hakemlerin ve yazarların emeklerinin olağanüstü değerli olduğu gerçeğini değiştirmez. Olsa olsa akademik yayıncılıkla ilgili küresel ve yerel bağlamlı sorunların, akademik üretimin doğasındaki farklılaşmanın ve yazıyla kurduğumuz (hepimizin kurduğu) ilişkinin dönüşmesinin yarattığı hayal kırıklığının büyüklüğünü ifade eder. Dergi dediğimiz şey, esasında insandır. Yazısı, görüşü, düşünme biçimi, çalışma biçimi, anlayışı, davranma tarzı ve ilişkilene tarzı ile insan... İnsanı kuşatan akademik üretimin pragmatik dinamiklerinin yayınları ve yayıncılığı da kuşatmaması mümkün olabilir mi? Olabilir, ancak bir koşulda: İçinde yer almaktan kaçınarak... Gelecek 20. sayıda editörlük görevini bir başka meslektaşım devralarak bu meşakkatli yola var gücüyle omuz verecektir kuşkusuz.

Bu sayımızın ilk yazısı "Az Est Gazetesinde I. Dünya Savaşı ve 'Türkiye'nin Silahlı Tarafsızlığı'" başlıklı çalışma Sevgi Can Yağcı Aksel tarafından kaleme alınmış olup *Az Est* adlı Macar gazetesinde I. Dünya Savaşı'ndaki Osmanlı temsilini konu edinmektedir. Toplumsal tarihin kayıtları niteliğinde olan gazeteler, aynı zamanda dönemin ruhunu ortaya

koyan anlatıları da sunmaktadır. Bu makalede, Avusturya-Macaristan velihtına düzenlenen suikast ve savaşın cephelerinin yerleşiklik kazanmaya başladığı tarih aralığından (28 Haziran-1 Aralık 1914) seçilen seksen haber metni, betimleyici-niteliksel bir analize tabi tutulmuştur. Yazar bu çalışmasıyla gazetede ki sıcak çatışmalar ve cephe haberlerinden öte bunların toplumsal yaşamdaki izlerine odaklanmış, “savaşın gölgesinde” yaşananları aktaran haberlere ağırlık vermiştir. *Az Est* gazetesinde yer alan haberlerde diplomatik adımlar ve toplumsal refleksler, savaş sürecinde İstanbul’un çok kültürlü yaşamındaki çözümler izlenebilmiştir. Aksel’e göre *Az Est* her ne kadar Osmanlı Devleti’ni müttefiki olarak olumlu bir çerçeveleme ile ele alsada kentte “Avrupalı” bileşenlerin yok oluşunun bir “hüzün” yarattığını saptamaktan da geri durmamış; ancak sürecin sorumlusu olarak savaşın kendisine işaret ederek Osmanlı- Macar müttefiklik duygusunu da güçlendiren bir yayıncılık gerçekleştirmiştir.

Toplumsal bellek çalışmaları açısından önemli bir doktora tezi yazan Hülya Göğçerçin Toker’in “12 Eylül 1980 Askeri Darbesinin Mağdurlarında Geçmişle Yüzleşme” başlıklı yazısı ise yakın dönem toplumsal tarih çalışmalarına katkı sunan bir yazı olarak, dergimizin bu sayısında yer almaktadır. 12 Eylül 1980 askeri darbesini yaşamış ve Sol Hareket, Ülkücü Hareket ve Kürt siyasal hareketi olmak üzere üç önemli siyasal ideolojik hat içinde konumlanmış kişilerin tanıklıklarına dayalı olarak yazdıkları kitaplarından hareketle, geçmişle yüzleşme ve geçmişle hesaplaşma kavramları zemininde geliştirilen bellek anlatılarının incelemesini yapmaktadır. Göğçerçin Toker, bu anı anlatılarından hareketle, o dönemi yaşayan farklı ideolojik görüşten kişilerin eşdeğerlik, saygı, duygudaşlık ve anlama aşamalarında benzeşen ve/veya farklılaşan anlam dünyalarına ve dolayısıyla da belleklerine yönelik kapsamlı bir değerlendirme sunmaktadır. Bu tür çalışmalar, Türkiye’nin güncel politik bağlamının da kavranması ve geçmişle bağının kurulabilmesi açısından önem taşımaktadır kuşkusuz.

Suriyeli mülteciler ve göç olgusuna dair çalışmalar, son yıllarda medya ve iletişim alanında hızla çoğalmaktadır. Gökhan Gökğöz’ün “Göç ve Medya: Gaziantep’teki Suriyeli Göçmen Üniversite Öğrencilerinin Suriye Medyasına İlişkin Eğilimleri” yazısı, bu literatüre önemli bir katkı sunmaktadır. Çalışma Gaziantep kentinde yaşayan Suriyeli göçmen üniversite öğrencilerinin Suriye medyasına ilişkin yönelimlerini anlamaya dönük kapsamlı bir araştırmanın önemli bulgularını öne çıkarmaktadır. 50 öğrenci ile yapılan mülakatlara dayalı araştırmada Gökğöz, Türkiye medyasında göçmenleri bir fazlalık olarak

temsil eden hâkim haber söyleminin gençlerin bakışını Suriye medyasına çevirmesine yol açtığını ancak gençlerin oradaki medya ilgisinin de yoğun olmadığını saptamaktadır. Göçmen izleyicilerin iki ana motivasyonunun ya medyaya kendini bütünüyle kapamak ya da Suriye’de geride kalanlarla medya üzerinden bağ kurmak olduğu, araştırma sonucunda ortaya konan temel bulgulardır.

Derginin dördüncü yazısı Yeliz Dede Özdemir tarafından kaleme alınan “Türkiye’de Mobil İletişim Çalışmalarına Dair Bir Değerlendirme: 1994-2022” başlıklı yazıdır. Yazar, mobil telefonların Türkiye’de kullanılmaya başlandığı 1994 yılından günümüze mobil iletişim alanında yapılmış 38 yüksek lisans ve doktora tezini metodolojik bir incelemeye alarak temel yönelimleri ortaya koymaktadır. Özdemir’e göre eleştirel iletişim çalışmaları bakış açısının görece daha az yer aldığı bu tezlerde mobil iletişim genellikle mesleki dönüşüm, satın alma, pazarlama, kullanım motivasyonları, bağımlılık, mobil uygulamalar ve kullanıcı pratikleri gibi konular etrafında incelenmiştir. Çoğunlukla nicel ya da karma yöntemlerin kullanıldığı söz konusu çalışmalar nitel yöntemlerden daha az yararlanırken mobil telefonların toplumsal yaşamda artan merkeziliğine karşın, bu merkezileşmeyle eşdeğer bir ilgiyi çekmediği, yazarın önemli saptamaları arasındadır. Çalışma, bundan sonra mobil telefonlara dair yapılacak tezler için Türkiye’de alanyazındaki boşlukları da işaret etmektedir.

Halise Karaaslan Şanlı ve Elif Bozkurt, “Teoride ve Uygulamada Aktivist Halkla İlişkiler: Toplum ve Toplumsal Değişim için İletişim” başlıklı yazılarında, günümüzde halkla ilişkiler uygulamalarının bir parçası kabul edilen aktivizm ve toplumsal hareketlerin yeni bir halkla ilişkiler paradigmasına yol açmasını konu etmektedirler. Eleştirel yaklaşımlar içinde yer alan aktivist halka ilişkiler kuramının anaakım ve işlevselci halka ilişkiler yaklaşımlarından farklılıklarına odaklanan Şanlı ve Bozkurt, aktivizmin ne olduğunu, ağ oluşturmaya yönelik faaliyetlerini, güç ve iktidar anlayışını kavramsal olarak sergilemektedirler. Aktivist örgütlerin kullandığı temel halkla ilişkiler stratejilerini gözden geçirerek yazarlar, yeni medya mecralarındaki gelişmeler ile aktivist halka ilişkiler paradigmasının gelişmesi arasındaki bağlantıları da tartışmaya açmaktadırlar.

Bu sayıda halkla ilişkiler alanından bir diğer yazı, Onur Özger ve Aslı Yağmurlu tarafından hazırlanan “Keçinin İnadı: Tunceli Belediyesi’nin Sosyal Medyada Halkla İlişkiler Uygulaması” başlıklı çalışmadır. Çalışma

Dersim'deki dağ keçilerinin avlanmaması için Tunceli Belediyesi'nin yürüttüğü halkla ilişkiler stratejilerini, belediyenin ve belediye başkanının Twitter hesaplarına yansıyan ilgili söylemler üzerinden analiz etmektedir. Bu analiz, belediyenin halkla ilişkiler pratiğinin ideolojik bağlamını Manuel Castells'in ağ toplumu kavramlaştırması ile Laclau ve Mouffe'un söylem kuramı kavramsal zemininde tartışmaya açmaktadır. Kamuların halkla ilişkiler stratejilerinde yıkıcı ya da inşa edici aktörler olma potansiyellerini anlamak açısından yararlanılan bu kavramsal hattı izleyerek yazarlar, Tunceli Belediyesi'nin bu halkla ilişkiler stratejisinden hareketle halkla ilişkilerin sadece egemen iktidar alanlarını meşrulaştırma işlevi görmediğini, aynı zamanda madunların hegemonik alanlarını inşa etme işlevi gördüğünü öne sürmektedirler.

Onur Demirkol "İdeolojiye "Yamuk Bakmak": Bir İdeolojik Fantezi Olarak Skyfall" başlıklı makalesinde Sloven düşünür Slavoj Zizek'in Lacan psikanalizine dayanarak geliştirdiği önermelerden yararlanarak yönetmen Sam Mendes'in *Skyfall* filmi ideolojik analize almaktadır. Seyircinin, özne olarak kendi gerçekliğiyle arasına koymuş olduğu mesafeyi ancak "ideolojik fantezi" aracılığıyla katedebildiğini ortaya koymak adına, *Skyfall* filmi odağında kavramsal bir inceleme gerçekleştirmiştir. *Skyfall*'ın "gerçekliğin dayatıldığı" ve otoriteryan söylemin yoğun olduğu bir film olarak, sunduğu ideolojiyi kendi fantezileriyle katetme olanakları tartışmaya açılmıştır. Demirkol, kapsamlı bir ideoloji eleştirisi geliştirerek *Skyfall*'ın seyircinin doğru ve yanlışla dair manipüle edilmesi yerine, delilikle malul nihilist bir otorite karşıtlığına çağrıldığını ortaya koymaktadır. Çalışma, gerçeklerden kaçışı değil, gerçek hayatta yüzleşmekten kaçınılan kritik boyutları seyirciye sunan ve 2000'lerden itibaren sinema endüstrisinin ürettiği yeni bir sinema anlayışının örneği olarak *Skyfall*'un psikanalitik ideoloji eleştirisinin başarılı bir örneğini sunmaktadır.

Dergideki bir başka ilginç çalışma Özge Nilay Erbalaban Gürbüz tarafından kaleme alınan "Belgeseller Eleştirel/Hayvan Çalışmaları İçin Ne Söyler? *Proje Nim* Belgeselinde İktidar Çözümlemeleri" başlıklı yazıdır. Hayvan belgesellerinin hayvan çalışmalarına ve eleştirel hayvan çalışmalarına nasıl katkı sağladığını tartışmaya açan bu yazıda, *Proje Nim* isimli belgeselin Foucault'un iktidar nosyonuna da dayanan eleştirel hayvan çalışmaları perspektifinden çözümlenmesi gerçekleştirilmektedir. Yazarın vurguladığı gibi genel olarak hayvanların yaşam dünyasına dair belgelerde, Kartezyen bir bakış açısı çerçevesinde hiyerarşi, türçülük, ikili karşıtlıklar gibi ilkeler

üzerinden geliştirilen bakış açılarının hakim olduğu görülmektedir. Yazıda, Amerikan İşaret Dilini öğrenmesi için annesinden kaçırılan ve ömrünü kapalı bir mekanda doğal ortamından uzak geçiren şempanze Nim'in yaşamını aktaran belgeselin, insanın hayvanlar üzerindeki iktidarının sınırları, biçimleri ve teknikleri hakkında izleyicileri eleştirel bir düşünüme davet ettiği belgesele dair iktidar çözümlemesi ile sergilenmektedir.

İlef Dergisi'nde Çağla Kubilay, alanın duayen isimlerinden, hocaların hocası Oya Tokgöz tarafından kaleme alınan *İletişim Kuramlarına Anlam Vermek: Başlangıcından Günümüze Anglo-Amerikan İletişim Kuramı* kitabının incelemesiyle yer almaktadır. Anaakım iletişim ve medya kuramlarını özellikle medya etkileri merkezli modeller çerçevesinde geçmişten bugüne değerlendiren kitap, iletişim ve medya çalışmaları alanında bir başvuru kitabı niteliğindedir.

İlef Dergisi'nin yolu açık olsun; olsun ki Türkiye'nin ve akademisinin ihtiyacı olan eleştirel düşünme, derinlikli kavrama ve özgürce ifade etme zeminine katkı vermeye on yıllarca devam edebilsin.